

A kiállítás plakátja

Lenka

Lenka – Sutyorgók

Révész Emese

ÁTJÁRÓK MESE ÉS VALÓSÁG KÖZÖTT

SZEGEDI KATALIN GYERMEKKÖNYV-ILLUSZTRÁCIÓI

„A nap mosolyog, s aranyugárban úszik minden csónak, míg táncoló fénykölykök rohannak, ingerkedve csipkéikkel, csokrokkal, belékötvé a vágótól reszkető szalagleányákba, ugrándoznak, csókolóznak és pajzán mámoruk feledtetni velük korai elmúlásukat. (...) A virágok ismét mosolyognak.”¹ Gulácsy Lajos nosztalgikus, szentimentális világa közel áll Szegedi Katalin rajzainak légies könnyedségéhez, romantikus elvágódásához. Ahogy Gulácsynak, úgy neki is visszatérő ösztönző élménye Itália. A budapesti Berzsényi Dániel Gimnáziumban Fried Ilona volt az olasztanára és osztályfőnöke, aki elmélyítette benne az olasz kultúra és művészetek iránti vonzódását, és kifinomult műveltségével nagy hatással volt rá.² Pályakezdként egy ösztöndíjnak köszönhetően pár hónapig Rómában alkotott, ahol testközelbe kerülhetett a rajzművészetére oly nagy hatást gyakorló olasz reneszánsz művészettel. A századforduló álmódosítóihoz hasonlóan az ő gyermekkönyveit is áthatja az elvágódás távoli korokba, vidékekre vagy csak a fantázia álomszerű világába. „Nosztalgikus alkotó ember vagyok, ilyenek a rajzaim is. Imádom a régi tárgyakat, melyekhez ha ráadásul emlékek, emóciók is kötnek, nagyon tudok ragaszkodni hozzájuk. A régi tárgyakban engem nem vonz az antikvitásokban fellelhető, egyébként gyönyörűen helyreállított darabok tökéletessége, sokkal inkább lázba hoz a lepusztultságuk. A hibáik, a tökéletlenségük, az esendőségük. Egy-egy letört darabka vagy hámladozó festék mind-mind elődeink boldogságáról

vagy szenvedéseiről mesél, én pedig megörökítem őket a rajzaimon, hozzáadva persze a saját „mesémet”. Így osztom meg a mai gyerekekkel a régebbi, letűnt korok szépségét, hiszen sokuknak nem adatott meg a lehetőség, hogy ilyen ódon tárgyakkal vegyék körül magukat. Örülnek, ha szép ruhájú kisasszonyokat, csodás kastélybelsőket és gyönyörű tájakat láthatnak a mesekönyvekben, és gondolatban szinte belebújhatnak a képek részleteibe.” – vallotta egy interjúban.³ Elmúlt korok hangulatát, tárgytereit maga is szívesen beemeli képeibe.

Szegedi Katalin rajzoló műhelyében álmokat fabrikál: hibátlanul szépséges királylányokat, légies hercegeket, egzotikus palotákat és csúfságos banyákat. Formát ad a lányszobák mélyén felnőtt korunkban tovább élő meséknek. Illusztrátorként életre keltette a klasszikus mesék világát: a Grimm testvérek, Andersen meséit, Kis Mukk, Óz és Alice történeteit.⁴ E roppant gazdag és színvonalas illusztrátori életműből a B32 Galéria kiállítása három olyan kötet rajzaiból válogatott, amelyek az elmúlt években a Csimota kiadónál jelentek meg.⁵

A grafikai kiemelkedően igényes gyerekkönyveivel nevet szerzett kiadó és Szegedi Katalin első közös könyvének története szintén Olaszországból indult. 2009-ben az Associazione Culturale Teatro olasz egyesület meghívta Szegedit egy illusztrációs workshopra, aminek apropóján megszületett a *Lenka* első terve.⁶ Mivel első formájában a történet erre a közös műhelymunkára készült, eredetileg

1 Gulácsy Lajos: *A virágünnep vége*. In: Gulácsy Lajos. Szerk.: Szij Béla. Corvina, Bp., 1979, 158-159.

2 <http://ekultura.hu/olvasnivalo/eletrajz/cikk/2006-03-12+00%3A00%3A00/szegedi-katalin-eletrajz> – letöltés: 2013. 09. 27.

3 Uo.

4 Grimm: *Az aranyhajú leány*. General-Press, 2006; Lewis Carroll: *Alice Csodaországban*. General-Press, 2007; Baum: *Óz, a csodák csodája*. General-Press, 2008; Balázs Ágnes: *Andersen, avagy a mesék meséje*. Móra, 2009; Hauff: *Kiss Mukk története*. General-Press, 2012;

5 *Lenka és a kocsonya*. Szegedi Katalin könyvgrafikai kiállítása. B32 Trezor Galéria, Budapest, 2017. május 4-25.

6 Tsik Sanya: *Interjú Szegedi Katalinnal, a Lenka alkotójával*. http://csimota.blog.hu/2010/11/10/interju_szegedi_katalin_a_lenka_alkotjaval – letöltés: 2013. 09. 27.

Lenka – Kapi el, ha tudsz

olaszul írta Szegedi. A szerzői könyv ekkor már nem volt idegen tőle, hiszen a 2002-ben megjelent *Álomcirkuszt* is ő maga írta és rajzolta.⁷ (A *Lenka* egyik lapján, első idézetként, fel is tűnik e korábbi kötetének borítójára.) Az Olaszországban készült könyvtervben Csányi Dóra látott fantáziát, aki a dundi és magányos kislányról szóló jelenkori mesét a Csimota tolerancia-könyvek sorozatában jelentette meg 2010-ben.⁸

A 2008-ban indított tolerancia-sorozat a Csimota egyik legfontosabb könyves vállalkozása. A sorozat igényesen illusztrált kötetei a hazai könyvpiacra szokatlan bátorsággal szólnak a gyerekekhez máságról, elfogadásról, elmúlásról. *Lenka* története nagyon is illett a sorozat szellemiségéhez és általa Szegedi Katalin is új oldaláról mutatkozhatott be, bizonyítva, hogy nem csak a mitikus mesevilágban van otthon, hanem saját jelenünk meséinek is tud rajzaiban formát adni.

Lenka, a vörös hajkoronát viselő, dundi kislány történetének színterei az otthona és a játszótér. A történet konkrét helye és konkrét ideje mégsem határozható meg, Szegedi ugyanis épp annyira vonatkoztatja el a látványt, amennyire

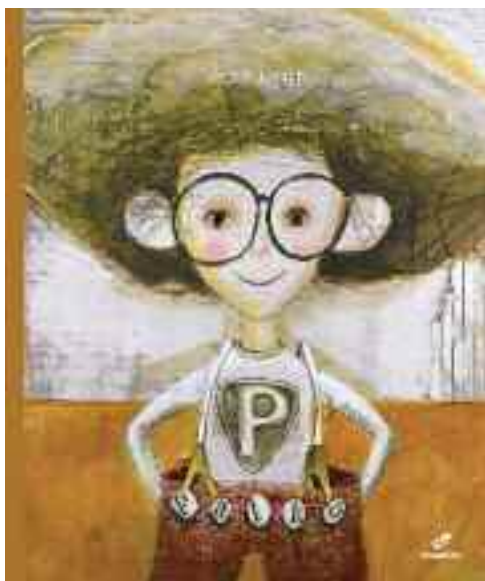
az elbeszélés általános érvényéhez szükséges. A képeknek ez az általános érvénye, tágra értelmezhető kulturális kódrendszere magyarázza a történet máig tartó nemzetközi sikerét.⁹ A kötet valódi *picturebook*, benne a képek uralkodnak, többségük dupla oldalas kompozíció, a rövid szövegblokkok ezekbe illesztett kíséreként jelennek meg.¹⁰ Kompozíciói szuggesztív, a filmnyelvben használatos nézőpontokat használnak, mint például egyik kezdőképe, ahol az anya háta mögül láthatjuk a háttérben rajzolódó kislányt. A főszereplő magányát a külső, tágas térben esetenül mozgó kislánnyal szemlélteti, elszigeteltségének érzékeltetésére előtérbe hozott, közeli alakját Szegedi a háttérben játszó gyerekek ellenpontjával emeli ki. Ugyanez a szubjektív nézőpont érvényesül új barátjával, Palkóval való közeledésének ábrázolásakor is. Színháználta elvont, vörös-fekete-fehér színek hármására épül. Absztrakt koloritját ellensúlyozza tárgyyszerű anyaghasználata, a nagyon is valóságos kollázs elemek, konkrét tárgyfotók alkalmazása. A hullámkarton, mint díszlet és mint

7 Szegedi Katalin: *Álomcirkusz*. General-Press, Budapest, 2002.

8 Szegedi Katalin: *Lenka*. Csimota, 2010.

9 A magyar kiadás óta megjelent svéd, lengyel, francia és holland nyelven. Simon Krisztina oktatási segédanyagot írt belőle. Zalaegerszegen bábjáték készült a két könyvből együtt.

10 A 31 oldalas kötet mintegy fele (12) dupla oldalas kép.

Palkó

Kötélmászás

Tornasor

Kocsonykirályfi – borító

Leccsóverseny

rajzi alap végigvonul a kötetben, jellegzetesen redős, barna háttérén a tempera rajzok fakó, freskószerű faktúrákat kapnak. Az olyan kollázs elemek, mint az újságból kivágott apróhirdetések vagy a kislány életében oly fontos szerepet betöltő színes ceruzák, átjárást biztosítanak a mese történetéből a mindennapi valóságba. Az egész képi világ enyhén szomorkás melankóliáját jól eső kötetlenséggel oldja az oldalszámok oldalanként változó, ötletesen humoros elhelyezése.

Mese és realitás hasonlóan egyedi elegye jellemzi a *Lenka* három évvel későbbi folytatását. A *Palkó*t 2013-ban azonos formátumban, az előző kötet fiús párdarabjaként, szintúgy a tolerancia-könyvek részeként adta ki a Csimota.¹¹ Palkó, a törekeny testalkatú, szemüveges, könyvmoly kislány már az előző kötetben is feltűnt jellegzetes rollerjével, mint *Lenka* első, igazi barátja. Szegedi Katalin számos belső

idézzel kapcsolja össze a két kötetet: rímelnék egymásra a belső előzéklapok rajzai, az iskolából hazafelé sétálók Palkó mögött feltűnik a korábbi kötetben látott, ablakban rajzolt *Lenka* és a játszótéren őt kistaszító barátját is Palkó szemszögéből láthatjuk. Egyazon történések különféle szempontú megmutatása nem csak izgalmas képi kaland, hanem az eltérő szempontok tolerálásra ösztönző tudatos szerzői eljárás is. Szegedi a *Palkó* esetében szorososan követi előzményének kompozíciós, technikai eljárásait. Új helyszíneként jelenik meg az iskola, aminek nyomasztó légkörét a tornaóra és egy tanóra szuggesztív képeiben idézi meg a rajzoló. A képek domináns színe ezúttal azonban nem a vörös, hanem a kislány szőke hajához igazított sárga. A *Palkó* képeiben Szegedi a kollázs technikát még tudatosabban és gazdagabban alkalmazza, az előzőnél bátrabban emelve be idegen tárgyakat a kompozícióba. Ahogy *Lenka* esetében a színes

11 Szegedi Katalin: *Palkó*. Csimota, Budapest, 2013.

Révész Emese – Szegedi Katalin a megnyitón

Lenka és Palkó

ceruza kapott kiemelt szerepet, ezáltal a természet-tudományos érdeklődésre utaló zollstock jelenik meg anyagi valóságában, mint a kisfiú attribútuma. Szintén tapinthatóan valóságos a tornaóra tortúráját megtestesítő mászkótél. Szegedi szívesen használja a tárgyakat eredeti rendeltetésüktől eltérő módon, így a muffin sütőpapír egy állólámpa búrójává lényegül át, a rozskenyér szeletek parafa dugóból faragottak, a fürdőkád habját pedig buborékos fólia idézi meg. A tárgykollázsok közös játékra, a képek figyelmes vizsgálatára ösztönzik a néző-olvasót, folytonos átkapcsolásra a különféle valóságszintű vizuális ingerek között. A fotó alkalmazása révén létrejövő 3D élmény pedig igencsak ismerős a mai fiatal nézők számára. A fotókollázs és líraian kifinomult rajz egyedi ötvözete jellemzi Szegedi Katalin legújabb szerzői kötetét, a *Kocsonyakirályfi*t is.¹² Számos klasszikus meseillusztrációja után Szegedi megírta saját meséjét a királylányról, aki nem hisz a mesékben, így a fehér lovon érkező királyfiban sem, s csöndesen éldegél szeretett király-apjával, mígnem váratlanul be nem toppan életébe a szerelem. Minthogy a királylány szenvedélye, önkifejezési eszköze a főzés, amivel boldoggá teszi apját és eltereli figyelmét saját magányáról, a kötet megjelenése maga is egy régi szakácskönyvet imitál. A szerző ezt a formát választotta egész könyve vizuális alapelemének: ennek gyűrött lapjaira rajzolja rá boldogságkereső hőseinek történetét.¹³ A lappárok kompozícióit a képi elemek

levegős elhelyezése jellemzi, az úszó, lebegő rajzokon keresztül is formát adva az álmódzásnak, elvágyódásnak. Az akvarellis könnyedségű képi világot átható lírai nosztalgját jól kiegészítik az ezáltal is bőségesen használt tárgykollázs elemek, amelyek egy emlékkönyv nosztalgikus képeiként lebbenek át a lapokon. A testetlenül áttetsző ceruzarajzok mellett, ami anyagi valójában létező, azok az emlékek tárgytöredékei és az ételek alapanyagai. Minden egyéb múltékony és képzeletbeli. A tárgykollázs Szegedi világában átjárót nyit a valóság felé, azt sejtetve, hogy szerelemre éhes királylányok nagyon is léteznek, ahogy a mesebeli királyfi is megérkezhet egyszer.

Az illusztrátorok nagy része ma már komputeren dolgozik. Szegedi Katalin viszont mai napig kézzel rajzolja, ragasztja kompozícióit. A kiállításon bemutatott képtárgyain nagy műgonddal formálta meg történeteinek rajzolt és tárgyszerű valóságát. Meséi ily módon tárgyszerű valóságukban is életre kelnek, amint azt három bemutatott könyvének aprólékosan kidolgozott, vitrinekben élénk tárt tárgyvilága is igazolta. Mintha általuk kinyílna egy titokzatos átjáró: ott vannak, a mese valóságának tárgyszerű bizonyosságaiéért. A kiállításon együtt volt tehát minden, ami Szegedi Katalin illusztratori receptkönyvének nélkülözhetetlen alapanyaga: nagy adag meseteremtő fantázia, némi lírai melankóliával és nosztalgikus varázslatnak fűszerezve és egy csipetnyi humoros jelenvalóval megbolondítva.

12 Szegedi Katalin: *Kocsonyakirályfi*. Csímtota, Budapest, 2016.

13 A kötet alapja valóban egy régi, befojtott füzet volt.